

Document marc La formació de grau d'infermeria

Institut Català de la Salut



www.gencat.cat/ics


desembre 2008



Generalitat de Catalunya
Departament de Salut



Institut Català
de la Salut

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 2

Autors:

Núria Balaguer i Cerdà. Infermera EAP Camp del Arpa. Barcelona Ciutat

Núria Fabrellas i Padrés. Infermera. Coordinadora d'infermeria d'atenció Primària. Institut Català de la Salut (ICS)

Direcció:

Núria Fabrellas i Padrés. Infermera. Coordinadora d'infermeria d'atenció Primària. ICS

Àngel Vidal i Millà. Infermer. Director de Processos, Cures i Qualitat. ICS.

Grup revisors (GR)

Waleska Badia Rafecas. Infermera. Coordinadora de Processos del Servei d'Atenció Primària Tarragona-Valls

Carme Buendia Surroca. Infermera. Adjunta a direcció del Equip d'Atenció Primària Sants. Barcelona Ciutat

M. Antonia Ferriz Díaz. Infermera. Responsable de l'Àrea d'Infermeria de l'Àmbit d'Atenció Primària Barcelonès Nord i Maresme

Carme Grabuleda Poch. Infermera. Responsable de l'Àrea d'Infermeria de l'Àmbit d'Atenció Primària Girona

Isabel Guiart Justel. Infermera. Coordinadora de Processos del Servei d'Atenció Primària Granollers-Mollet


Roser Pedret Llaveria. Infermera. Coordinadora de Processos del Servei d'Atenció Primària Reus-Altebrat

Margarita Puigvert Vilalta. Infermera. Directora del Equip d'Atenció Primària Girona 2, "Can Gibert del Pla", Girona

Suport tècnic:


Anna M. Ara Pérez. Centre Documental. Organització i Procediments. ICS

Anna Urbano Diaz. Oficina de Publicacions. Gabinet Tècnic i de Comunicació. ICS

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 3

ÍNDEX

1. Justificació	4
2. Objectius	6
3. Agents clau de l'acció docent: la tutoria i l'alumnat	7
3.1 Definició de la tutoria d'infermeria	
3.2 Perfil de la tutoria d'infermeria	
3.3 Funcions de la tutoria	
3.4. Competències de la tutoria	
3.5. Definició de l'alumnat	
3.6. Funcions de l'alumnat	
4. Requisits de les organitzacions en el procés de col·laboració docent	11
4.1 Requisits de l'Institut Català de la Salut: empresa i agents clau	
4.2 Requisits de l'escola universitària d'infermeria: escola i agents clau. Contraprestacions	
5. Bibliografia	15
6. Annex	17

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 4

1. Justificació

L'Institut Català de la Salut (ICS), com a institució sanitària i empresa proveïdora de serveis, no pot quedar al marge de la formació dels professionals i pren el compromís de participar activament en la formació dels alumnes de grau i postgrau.

El reglament marc dels equips d'atenció primària, Ordre de 6 de maig de 1990, estableix les funcions i responsabilitats dels professionals adscrits als equips d'atenció primària (EAP).


En aquest sentit, preveu per a les infermeres dur a terme activitats de docència a pregraduats i postgraduats d'infermeria.

Tenint en compte la responsabilitat que comporta formar els futurs professionals d'infermeria, és tan important saber transmetre els sabers propis de la disciplina com les aptituds i actituds.

Aquesta filosofia s'explicita en el document elaborat per l'Institut d'Estudis de la Salut.

..."La formació de les professions sanitàries, en general, i la d'infermeria, en particular, ha d'apropar-se i resituar-se en la pràctica assistencial; però, cal repensar la naturalesa d'aquesta pràctica i entendre-la abans com una praxi que com una tècnica.


L'aprenentatge ha d'orientar-se en termes de capacitat per a l'acció, és a dir, cap a un "saber fer" professional que consisteix a encertar, a escollir una acció prudent i adequada en situacions complexes, singulars i incertes, amb conflictes de valors que requereixen un posicionament ètic. Aquest "saber fer" implica la capacitat per dissenyar i crear una cura que respongui a les necessitats i característiques particulars de la persona. Per això, el professional cerca diferents processos de reflexió, integració de creences i valors, anàlisi crítica, aplicació de coneixements, judici clínic i intuïció.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 5

...La transferència de coneixements generats en el context de la universitat vers la pràctica clínica ha de ser un procés actiu que demana la implicació de les institucions acadèmiques i sanitàries..."¹


Relacionar els coneixements teòrics, habilitats i actituds adquirits a l'aula amb la pràctica amb la màxima qualitat és un procés complex, per aquest motiu és imprescindible el treball coordinat entre l'ICS i les universitats.

¹ Institut d'Estudis de la Salut. *La tutora d'infermeria. Perfil, funcions i competències*,
Barcelona: Institut d'Estudis de la Salut. Generalitat de Catalunya; 2005

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 6

2. Objectius

- Facilitar el procés de desenvolupament de les pràctiques de grau i postgrau dels estudiants d'infermeria de les universitats catalanes a l'ICS.
- Definir uns criteris mínims, tant per a l'ICS mateix com per a les universitats, que assegurin l'excel·lència de l'acció docent.
- Garantir un treball de coordinació entre tots els agents que hi intervenen.
- Garantir que la docència sigui impartida per professionals preparats.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 7

3. Agents clau de l'acció docent: docent i alumnat

3.1. Definició de docent d'infermeria

El/la docent d'infermeria és la infermera assistencial que guia el procés d'aprenentatge de l'estudiant en pràctiques durant el període que estableix l'escola universitària d'infermeria (EUI), segons els objectius marcats per l'escola.


3.2. Perfil del/de la docent d'infermeria

El/la docent de pràctiques ha de:

- Acreditar el títol de diplomada d'infermeria.
- Desenvolupar la seva tasca a la unitat on l'alumnat fa les pràctiques.
- Conèixer i responsabilitzar-se del compliment de la missió i dels valors de l'ICS.
- Tenir experiència assistencial (almenys de 2 anys) i d'excel·lència en la seva praxi.
- Mostrar actituds i aptituds pedagògiques.
- Acreditar formació docent d'infermeria actualitzada en els últims 5 anys.
- Haver fet formació continuada relacionada amb la capacitació docent, 2 crèdits (20 hores de formació universitària).
- Haver fet formació continuada relacionada amb el lloc de treball, 6 crèdits (crèdits de formació continuada del sistema nacional de salut).
- Conèixer el currículum base de la formació universitària d'infermeria de l'escola universitària d'infermeria de referència.

3.3. Funcions del/de la docent

El/la docent d'alumnes en pràctiques ha d'assegurar un procés d'aprenentatge adequat.


 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 8

Per aconseguir-ho ha de:

- Planificar les pràctiques segons les necessitats de l'alumnat i els objectius específics del programa.
- Integrar la funció docent i la funció assistencial.
- Fomentar la participació de l'alumnat en les reunions de l'equip.
- Facilitar l'aprenentatge a partir d'un mètode sistemàtic de treball.
- Transmetre els valors professionals.
- Aplicar els principis ètics en la presa de decisions i transmetre'ls a l'alumnat.
- Respectar els drets dels usuaris i transmetre'ls a l'alumnat.
- Fomentar la pràctica reflexiva.
- Ajudar l'alumnat en la resolució de problemes i dubtes.
- Promoure una actitud responsable de l'alumnat cap a la pròpia actuació.
- Ajudar l'alumnat a tenir una actitud de reflexió en la pràctica diària.
- Promoure que l'alumnat tingui una comunicació efectiva i assertiva.
- Informar l'alumnat del seu progrés d'acord amb els criteris d'avaluació.
- Fomentar, en la pràctica, les transferències de les competències adquirides a l'aula.
- Incorporar les metodologies docents i posar-les en pràctica.

3.4. Competències del/de la docent

- Organitzar el procés d'aprenentatge amb cada alumne/a d'acord amb els objectius.
- Motivar l'alumnat sobre el seu procés d'aprenentatge dins l'EAP.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 9


- Integrar en la pràctica professional els coneixements, les habilitats i les actituds d'infermeria associats a les competències pròpies d'infermeria.
- Conèixer i aplicar els fonaments teòrics i metodològics d'infermeria.
- Guiar en el desenvolupament del procés infermer.
- Fomentar l'ús d'estratègies adequades per extreure la informació que fa referència als valors familiars, culturals i socials de l'entorn en què viu la persona.
- Fomentar l'ús de diferents estratègies d'ensenyament per a l'aplicació de les cures infermeres.
- Discutir dilemes ètics sobre les relacions assistencials que es qüestiona l'alumnat a partir de plantejaments teòrics.
- Aplicar procediments per a la resolució de problemes.
- Fer preguntes no induïdes per aconseguir la retroacció (*feedback*) en cada situació d'aprenentatge.
- Interpretar els instruments d'avaluació.
- Avaluar l'aprenentatge adquirit per l'alumnat.

3.5. Definició d'alumnat


L'estudiant és l'agent actiu que ha d'assolir els aprenentatges programats segons el pla d'estudis de l'EUI on està matriculat i cursa els seus estudis.

3.6. Funcions de l'alumnat

- Identificar els objectius d'aprenentatge que ha d'aconseguir durant el període de pràctiques.
- Participar activament en les reunions clíniques, reflexionant sobre les situacions de les cures.
- Respectar les persones i valorar les seves respostes humanes davant de qualsevol fase de la continuïtat salut i malaltia.
- Treballar amb metodologia d'infermeria: valorar, planificar, executar i avaluar les cures d'infermeria.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 10

- Relacionar les experiències de les cures i el seu aprenentatge.
- Integrar-se i participar en les activitats de l'equip d'atenció primària.
- Protegir els drets de la persona i respectar la legislació vigent en matèria de salut.
- Fer un bon ús del material clínic i dels recursos del centre on fa les pràctiques.
- Autoavaluar-se en el seu procés d'aprenentatge.
- Adoptar un compromís personal i professional amb el desenvolupament de la pràctica.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 11

4. Requisits de les organitzacions en el procés de col·laboració docent

4.1. Requisits de l'Institut Català de la Salut: empresa i agents clau

L'ICS, als seus centres d'atenció primària, dona atenció d'infermeria a tota la població de referència, en les diverses etapes de la vida, a partir de les línies de servei següents: promoció, prevenció, atenció a la malaltia, adaptació funcional i de rol, rehabilitació i dol. Aquest servei s'ofereix a la consulta, al domicili o a la comunitat de manera individual i/o col·lectiva.

Anualment, un representant de l'empresa s'ha de reunir amb un representant de cada EUI per dissenyar, planificar i valorar el desenvolupament de les pràctiques clíniques.


Anualment, s'ofereix de forma racional (segons la quantitat d'alumnes o la proximitat territorial) el nombre de tutories que calgui per poder donar resposta a les necessitats formatives de les EUI de Catalunya.

Per donar un servei millor, s'ha d'intentar que no coincideixi més d'una EUI en un mateix centre de salut.

Els agents clau, responsables de vetllar per l'objectiu definit en aquest document, són:

Direcció de l'ICS: representada per una infermera de les unitats docents territorials o, en el seu defecte, per una infermera membre de l'equip directiu, dels diversos àmbits territorials de gestió de Catalunya.

Direcció de l'EAP: representada per una infermera de l'equip directiu de l'EAP, responsable de la gestió del centre on es desenvolupen les pràctiques.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 12

Les seves funcions són les següents:

- Validar quines infermeres del seu EAP són docents de grau cada any acadèmic, en cas que no hi hagi infermeres acreditades per les unitats docents.
- Planificar, juntament amb la responsable de l'assignatura de l'EUI, l'assignació d'estudiants i d'infermeres docents.
- Informar l'equip d'infermeria del desenvolupament de les pràctiques (dates, objectius, instruments d'avaluació).
- Acollir els estudiants, ubicar-los al centre i presentar-los la seva tutoria.
- Vetllar per la continuïtat d'els tutors/de les tutores durant tot el període de pràctiques. Facilitar la integració dels estudiants a l'equip.
- Potenciar la realització de seminaris per als estudiants com a espais d'aprenentatge en grup de forma interactiva duts a terme per infermeres de l'equip.


El primer dia de pràctiques s'ha de fer la sessió d'acollida dels alumnes, amb l'objectiu de donar a conèixer l'àrea bàsica de salut (territori i població), l'equip de salut (professionals en actiu) i el centre de salut (edifici) als alumnes. A més, s'han de distribuir als estudiants els armariets dels vestidors (si hi ha el recurs), i se'ls han de presentar les docents de l'EAP. Si a l'EAP hi ha la professora associada de l'EUI, la sessió d'acollida s'ha de fer conjuntament.

4.2. Escola universitària d'infermeria: escola i agents clau.

Contraprestacions

Anualment, el representant de l'EUI s'ha de reunir amb els representant de l'ICS per dissenyar, planificar i valorar el desenvolupament de les estades clíniques.

Anualment, les EUI han de presentar les seves demandes formatives, en què han de correlacionar les necessitats de contingut docent amb la demanda de places per a la formació d'alumnat.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 13

Els agents clau, responsables de vetllar per l'objectiu definit en aquest document, són:

Direcció de l'EUI: representada per una infermera, membre del màxim òrgan directiu de l'EUI.

Professorat de l'assignatura: ha de ser una infermera, professora titular, responsable de la gestió de les pràctiques.


Les seves funcions són:

- Revisar amb els/les professors/es associats/des o responsable de les pràctiques del centre els objectius, el contingut mínim i els instruments d'avaluació de les pràctiques.
- Lliurar la documentació marc de les pràctiques: el programa de l'assignatura, els objectius específics i transversals de les pràctiques, els protocols d'actuació en cas de puntures accidentals i/o exposicions a altres agents biològics.
- Escollir els/les professors/es associats/des.

Professorat associat: ha de ser una infermera de reconeguda competència en el seu àmbit d'actuació que desenvolupa en la seva activitat assistencial. Escollida per l'EUI.

Funcions són:

- Actuar com a referent mitjançant intervencions pedagògiques amb l'estudiant.
- Donar suport, motivar l'aprenentatge i potenciar la reflexió de l'estudiant, durant les reunions regulars de treball.
- Planificar les sessions de treball amb els estudiants per facilitar la integració de les competències adquirides a l'aula.
- Promoure un diàleg reflexiu des d'una perspectiva de formació permanent.
- Guiar i avaluar les activitats d'aprenentatge dels estudiants.
- Avaluar de forma continuada els aprenentatges dels estudiants en col·laboració amb els tutors/les tutores.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 14


- Presentar l'avaluació i la qualificació de cada estudiant a la persona responsable de l'assignatura.

Contraprestacions

L'EUI, cada any acadèmic, ha d'oferir als centres assistencials unes contraprestacions que aportin saber teòric i pràctic, incidint en la formació en metodologia docent o investigadora.

Les contraprestacions són:

- Accés a les biblioteques i a les fonts documentals de l'EUI.
- Suport i seguiment en els projectes de recerca que s'estiguin duent a terme en els centres assistencials.
- Formació en capacitació docent.
- Certificat de docència en pràctiques per als tutors/les tutores dels alumnes.
- Certificat de docència en pràctiques per a les infermeres adjuntes dels centres:
 - on no hi ha professora associada de l'escola (50 hores per període de pràctiques), per gestionar l'acollida, planificar les pràctiques i adjudicar les infermeres als estudiants.
 - on hi ha professora associada de l'escola (25 hores per període de pràctiques).
- Certificat de docència a les infermeres que hagin realitzat seminaris als alumnes, prèvia presentació del programa del seminari desenvolupat. Aquest programa ha de constar de: justificació, objectius i continguts. Aquest programa haurà de ser aprovat pel professorat titular de l'EUI o el professorat associat.
- Informació dels resultats de les avaluacions de pràctiques.
- Totes aquelles altres que se'n deriven dels convenis de col·laboració subscrits entre les parts.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 15

5. Bibliografia

BENNER P. Práctica progresiva en enfermería. Barcelona: Grijalbo, 1987

CARPER BA. Fundamental patterns of knowing in nursing. ANS Adv Nurs Sci. 1978;1(1):13-23

ESCOLA UNIVERSITÀRIA D'INFERMERIA DE SANT PAU I DE LA SANTA CREU. Pràctiques Clínicas. 2006. Document marc

ESCOLA UNIVERSITÀRIA D'INFERMERIA SANTA MADRONA DE LA FUNDACIÓ "LA CAIXA". Informe de pràctiques. Any acadèmic 2006-2007


ESCOLA UNIVERSITÀRIA D'INFERMERIA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA. Guia de seguiment de pràctiques per als/per a les professors/ores i tutors/ores de pràctiques. Curs acadèmic 2005-2006

EPELT P, JODAR G I ALT. Aportació de la infermera a l'atenció primària. Consell Oficial de Col·legis d'Infermeria de Catalunya. Barcelona, 2005

FACULTE DES SCIENCES INFIRMIERES. UNIVERSITE DE MONTREAL. Cahier de Stages, 2002

GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT D'ESTUDIS DE LA SALUT. DEPARTAMENT DE SANITAT I SEGURETAT SOCIAL. La tutora d'infermeria. Perfil, funcions i competències. 2a edició. Barcelona: Institut d'Estudis de la Salut, 2005


KEROUAC ET AL. El pensamiento enfermero. Barcelona: Masson, 1996

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 16

MEDINA JL. La pedagogía del cuidado: saberes y prácticas en la formación universitaria en enfermería. Barcelona: Laertes; 1999

ORIOL-BOSCH A. Reflexions sobre el professionalisme. Barcelona: Institut d'Estudis de la Salut, 1997

SCHÖN D. La formación de los profesionales reflexivos. Hacia un nuevo diseño de la formación y el aprendizaje en las profesiones. Madrid: Paidós MEC, 1992

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 17

6. Annex²

Creris per desenvolupar la docència en les pràctiques dels alumnes d'infermeria

Introducció:

El reglament marc dels equips d'atenció primària, Ordre de 6 de maig de 1990), estableix les funcions i responsabilitats dels professionals adscrits als EAP.

En aquest sentit, preveu per a les infermeres dur a terme activitats de docència de grau i postgraduats d'infermeria.

Tenint en compte la responsabilitat que comporta formar els futurs professionals d'infermeria, és tan important saber transmetre els sabers propis de la disciplina com les aptituds i actituds.

Així doncs, per col·laborar en aquesta formació cal tenir en compte els tres conceptes següents, pilars de l'actuació de qualsevol professional, que són:

Saber (conèixement)


Saber fer (habilitat)

Saber estar (actitud)

Això vol dir saber transmetre:

- Les competències pròpies de la infermera d'atenció primària.
- La interrelació amb la resta de membres de l'equip.
- La comunicació i relació efectiva amb els pacients.
- L'aportació d'infermeria, com a espai professional, en el marc dels objectius de la institució.

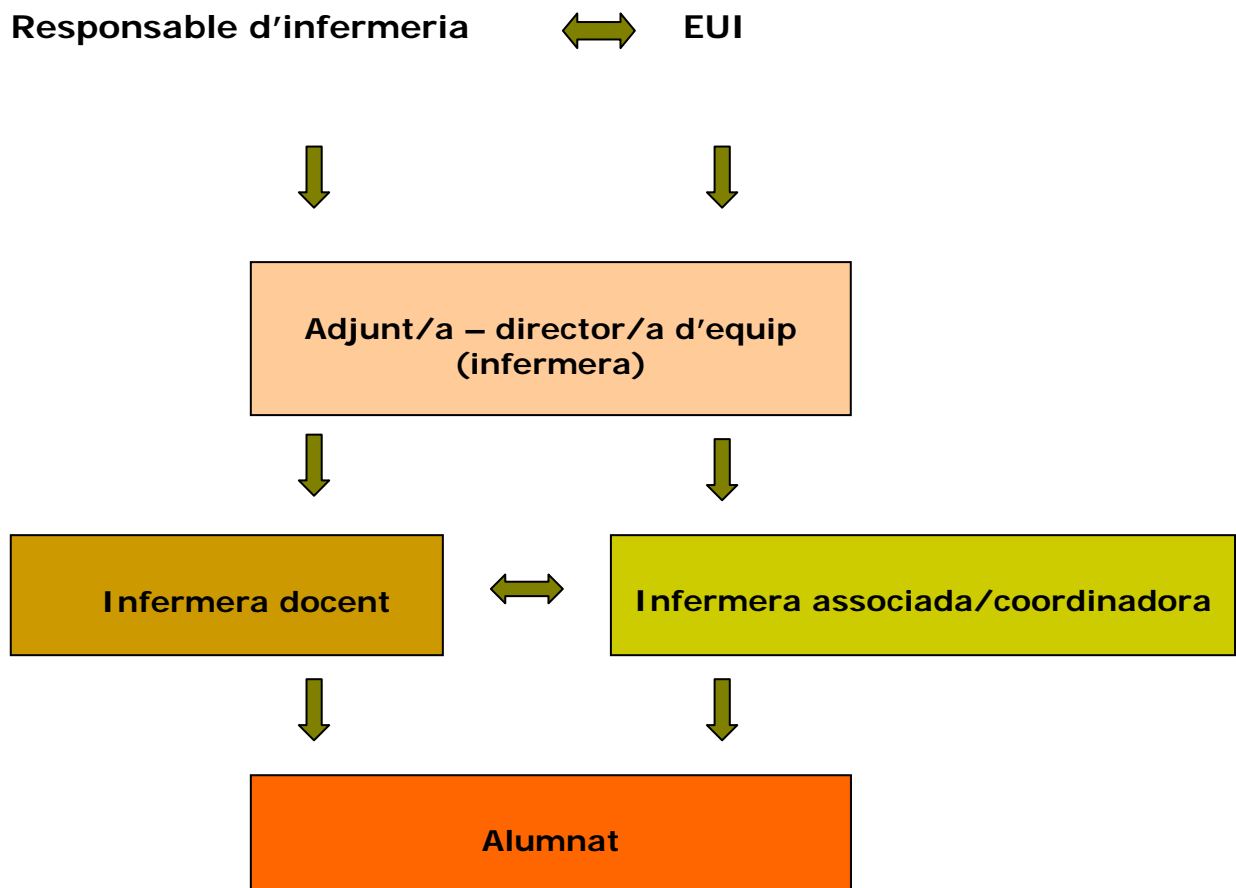
² Document elaborat per: Alicia Coiduras. Adjunta d'infermeria de l'EAP La Marina Isabel Manito. Adjunta d'infermeria de l'EAP Montnegre. Barcelona, juny de 2007. Revisat per: Adjuntes d'infermeria del SAP Esquerra. Coordinadores d'infermeria de l'Àmbit de Barcelona. Barcelona, juliol de 2007.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 18

- La importància de tenir present la qualitat i la recerca en el lloc de treball.
- La participació en les sessions de l'EAP.


La infermera docent³ de l'alumnat en l'EAP té el compromís de:

- Coordinar-se amb la infermera associada⁴ de l'escola.
- Col·laborar amb la infermera associada en l'organització de tallers i seminaris adreçats als alumnes.
- Avaluar els alumnes amb objectivitat i responsabilitat.
- Interpretar l'avaluació feta pels alumnes sobre la pràctica en el centre com una eina de millora.



³ La infermera docent és la infermera de l'EAP que té alumnes en pràctiques al seu càrrec.

⁴ La infermera associada-coordinadora és la infermera designada per l'escola per coordinar les pràctiques.

 Institut Català de la Salut	La formació de grau d'infermeria	Data: 27.02.09	
		Versió 2	Pàgina 19

Decàleg de la infermera docent

- Responsabilitat en la transmissió dels coneixements d'infermeria.
- Tutorització contínua dels alumnes en pràctiques durant tot l'horari
- Actualització en la formació contínua.
- Cerca i discussió bibliogràfica.
- Participació a les sessions de l'equip.
- Revisió de casos clínics amb l'alumnat.
- Confidencialitat i compromís ètic.
- Preparació i impartició de seminaris a l'alumnat.
- Relació i tracte professional amb l'alumnat.
- Valoració de la imatge personal i professional.